

Riigikogu kultuurikomisjoni istungi protokoll 158

Tallinn, Eesti Rahvusraamatukogu

Teisipäev, 02. juuni 2026

Algus 14.00, lõpp 17.20

Juhataja: Liina Kersna (esimees)

Protokollija: Merje Noorlind (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Helle-Moonika Helme, Madis Kallas, Tõnis Lukas, Margit Sutrop, Kadri Tali

Komisjoni ametnikud: Carina Rikart (nõunik-sekretariaadijuhataja), Helena Pihlakas (nõunik)

Puudusid: Vadim Belobrovtsev ja Signe Kivi

Kutsutud: Eesti Rahvusraamatukogu peadirektor Martin Öövel (1. ja 2. päevakorrapunkt); Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu esimees Kristi Veeber, Rahvaraamatukogude Nõukogu esimees Katre Riisalu, Valga Keskraamatukogu direktor Triinu Rätsepp, Põlva Keskraamatukogu direktor Kati Maidla, Rakvere Raamatukogu direktor Tiina Kriisa, Jõhvi Keskraamatukogu, Viljandi Linnaraamatukogu, Tartu O. Lutsu nimelise Linnaraamatukogu ja Pärnu Keskraamatukogu esindaja, Jõhvi Keskraamatukogu direktor Eve Kottise, Järvamaa Keskraamatukogu direktor Jane Kiristaja, Lääne Maakonna Keskraamatukogu direktor Janne Tenson, Tallinna Keskraamatukogu esindajad Triinu Seppam-Saar ja Kaie Holm, Tallinna Linnakantselei esindajad Kira Teras ja Aljona Kallaste, Harju Maakonnaraamatukogu direktor Rutt Enok, Eesti Linnade ja Valdade Liidu asedirektor Heiki Hepner ja nõunik Agne Vaalmäe, Teadusraamatukogude Nõukogu ja Rektorate Nõukogu esindajad, Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukogu direktor Andres Kollist ning ekspert, E-varamu projektijuht Agu Kivimägi, MTÜ Eesti Raamatukoguvõrgu Konsortsiumi esindaja Asko Tamme, Eesti Pimedate Liidu juhatuse esimees Jakob Rosin, OÜ Deltmar (raamatukogutarkvara RIKS teenusepakkuja) Meelis Lilbok ja Aivar Jüris; Kultuuriministeeriumi esindajad kantsler Merilin Piipuu, kultuuriväärtuste osakonna raamatukogunõunik Ülle Talihärm ning õigus-ja haldusosakonna õigusnõunik Epp Hannus (2. päevakorrapunkt)

Päevakord:

1. Ülevaade Eesti Rahvusraamatukogu nõukogu 2025. aasta tegevusaruandest
2. Vabariigi Valitsuse algatatud rahvaraamatukogu seaduse eelnõu (877 SE) teise lugemise ettevalmistamine
3. Info ja muud küsimused

1. Ülevaade Eesti Rahvusraamatukogu nõukogu 2025. aasta tegevusaruandest

Liina Kersna avas päevakorrapunkti arutelu. L. Kersna sõnas, et komisjonile on laekunud kirjalikult ülevaade Eesti Rahvusraamatukogu nõukogu 2025. aasta tegevusaruandest (lisa 1). Esimees andis Eesti Rahvusraamatukogu 2025. a tegevusaruande tutvustamiseks sõna Eesti Rahvusraamatukogu (RaRa) peadirektorile.

Martin Öövel tutvustas RaRa 2025. a tegevusaruannet ning RaRa tuleviku nägemust (lisa 2).

RaRa struktuuri on korrastatud: teenused jagunevad hoonega seotud füüsilisteks teenusteks ning üleriigilisteks, eelkõige digiteenusteks. Digipöörde tulemusel on struktuurifondide toel loodud tugev IT-organisatsioon, kuid sellel puudub püsirahastus. Rekonstrueerimise ajal, mil hoones teenindamist ei toimunud, koondati 111 inimest. Töötajate arv langes 174-ni, praegu on töötajaid 197. Lisandunud ametikohad on kõrgema palgatasemega. Platvormi Minu Raamatukogule (Mirko) ehk kasutajale suunatud laenutusteenuse algus oli keeruline e-teavikute kallite laenutuslitsentside ja litsentsiraha nappuse tõttu, kuid on rahulolu taas tõstnud ning platvorm on küpsem.

RaRa ehituseks vajalik rahastus on saadud, välja arvatud väli-alade jaoks, ning ka sisustusraha on olemas ja hanked kulgevad plaanipäraselt.

Peadirektor lisas, et rahastuse leidmisel tuli teha mitu kärpekorda, kuid soodsamad hanked on võimaldanud osa varem välja jäetud positsioone taastada ning hoida reservi võimalike kallinemiste katteks. Eesti Raamatuaasta 500 lõppsündmus toimus RaRa-s. Raamatuaasta tugevdas koostööd Lätiga, kus raamatukoguvõrgu reform toimub sarnaste küsimuste taustal. Eeskujuks on Poola. RaRa peamised näitajad on püsunud või paranenud, kuid suurim risk on IT-organisatsiooni püsirahastus. Piiratud ressursside tõttu venis raamatukogude juhtimise töölaua projekt arendaja alampakkumise ja töömahu alahindamise tõttu, ent projekt on suuresti päästetud ning peaks peagi soovitud kujul tööle hakkama.

RaRa läheb tulevikule vastu uuendatud struktuuriga. Teenused jagunevad füüsilisteks, üleriigilisteks ja tugiteenusteks. IT jäeti üleriigiliste teenuste alla selle strateegilise rolli tõttu nii teenuseportfellis kui ka raamatukogureformis. Varasem efektiivistamine on ammendunud ning lisandunud riiklikke ülesandeid ei saa enam katta muu personali arvelt. Asutus on vähenenud üle 400 töötajalt alla 200 ning viimati koondati palgafondi vabastamiseks turundusfunktsioon. Hoone taasavamiseks on Kultuuriministeeriumilt (KUM) küsitud 850 000 eurot lisategevustoetust aastas, et taastada 27 saaliteenindaja ametikohta.

Tõnis Lukas küsis, kuidas saab VAT Teater oma tegevust RaRa-s planeerida, kui pinnad on sündmusturunduse kasutuses.

Martin Öövel vastas, et VAT Teater on varem kasutanud alumist teatrisaali, mis jääb ka edaspidi nende kasutusse, kuid ruum ei kuulu teatrile. RaRa avatuse kontseptsioon näeb ette saalide mitmeotstarbelise kasutuse, et tuua majja uusi sihtrühmi ja suurendada hoone nähtavust inimeste liikumisteedel. VAT Teatri ruume ei saa teised nende nõusolekuta kasutada.

Kadri Tali sõnul vajavad kultuurikollektiivid kodu ning rahvusraamatukogu peab olema ligipääsetav ja kutsuv, mitte kauge institutsioon. Keslinna väärikas hoone peaks täitma mitut funktsiooni ja olema ka vastavalt rahastatud. K. Tali lisas, et uute sihtrühmade kaasamine on kogu maja ülesanne.

Martin Öövel selgitas, et vastav kontseptsioon on valmis ning organisatsioonis omaks

võetud. Selle väljatöötamisse kaasati 2800 osalejaga sihtrühm, külastati 24 raamatukogu ning tutvuti rahvusvaheliste praktikatega, sh Soome ja Taani lahendustega.

Liina Kersna küsis, kuidas rahvaraamatukogu seaduse reformiga kavandatav üleriigiline laenutuskeskkond erineb Mirkost ja kas mõlemad jäävad alles.

Martin Öövel vastas, et Mirko on kasutajale suunatud üleriigiline laenutusteenus, samas kui ühtne üleriigiline raamatukogusüsteem (ÜÜRS) on eelkõige raamatukoguhoidja töövahend kataloogi haldamiseks. Süsteemid on omavahel liidestatud. ÜÜRS-i hankes on jäänud üks pakkuja ning läbirääkimiste käigus on tekkinud võimalus võtta rahvaraamatukogudes kasutusele sama tooteperre kuuluv kataloog, kasutades Mirko arendusraha vajalike lisafunktsioonide ja liideste loomiseks. Võimalik on liikuda ühe peamise kataloogi suunas, kuid lahendust arutatakse veel partneritega.

Margit Sutrop küsis RaRa teadusfunktsiooni ja selle rahastuse kohta. Ta soovis teada, kas teadustegevuseks konkureeritakse Eesti Teadusagentuuri grantidele või saadakse selleks KUM-ilt eraldi vahendeid.

Martin Öövel selgitas, et RaRa peamine teaduslik väljund on olnud Piret Lotmani eestvedamisel ilmunud teadussari, mis on tema pensionile jäämise tõttu ajutiselt pausil. Teadusandmebaasidele pakutakse lugejatele ligipääsu Eesti Raamatukoguvõrgu Konsortsiumi (ELNET Konsortsium, raamatukogude avalike huvide ühiseks teostamiseks asutatud mittetulunduslik ühendus) kaudu. See toimib sarnaselt ülikoolidega, kuid erinevalt teadusraamatukogudest ostab RaRa litsentsid oma eelarvest.

Margit Sutrop küsis RaRa kriisivalmiduse kohta ning soovis teada, kas kogude kaitseks on plaan ja kas hoonet saab kasutada ka kriisiülesannete täitmiseks.

Martin Öövel vastas, et RaRa hoone ei ole avalik varjumispaik, kuigi maa-alused korrused seda võimaldaksid. Rekonstrueerimisel seda funktsiooni ei kavandatud ning kiire lahendus eeldaks eraldi suuremahulist projekti. Lähim varjumispaik on Vabaduse väljaku maa-alune parkla.

M. Öövel lisas, et kogude kaitseks suunatakse säästetud vahendeid täiendavate digitaalsete varukoopiate loomiseks. Ostetakse salvestusseadmeid ning koostöös Eesti

Rahvusringhäälinguga salvestatakse andmeid nii lintidele kui ka välisriigis paiknevatesse hoidlatesse. Nn kuumvarukoopiat (*online*-koopiat) praegu luua ei saa, kuid KUM otsib koostöös Euroopa Liiduga lahendusi. Kuna digiteeritud on 43% kultuuripärandist ja järgmise kavaga jõutakse 55%-ni, on nn külmpkoopia (*offline*-koopial) loomine strateegiliselt oluline. Füüsiliste kogude puhul on koostatud kriitiliste teoste loetelu nn punane raamat. Asjaomaseid mäluasutusi on informeeritud ning vajaduse korral plaanitakse originaalid riigist välja toimetada. RaRa ülesanne on nende ette valmistamine ja pakkimine.

Liina Kersna tänas peadirektorit ülevaate eest.

2. Vabariigi Valitsuse algatatud rahvaraamatukogu seaduse eelnõu (877 SE) teise lugemise ettevalmistamine

Liina Kersna avas päevakorrapunkti arutelu ning andis sõna huvirühmade ja Kultuuriministeeriumi (KUM) esindajatele ettepanekute tutvustamiseks ning tagasisidestamiseks.

Ülle Talihärm tänas huvirühmasid ettepanekute eest ning rõhutas, et iga ettepanek on oluline, kuna seadust tehakse pikaks ajaks. Kõik esitatud ettepanekud on KUM-i poolt läbi vaadatud ning nende kohta on kujundatud ka arvamus ([KUM tagasiside ettepanekut kohta](#)).

Ü. Talihärm lisas, et eelnõu üldist jõustumisaega 1. jaanuaril 2027 ei muudeta, kuid andmekogu ja maakonnaraamatukogude ülesannete ülemineku korrektseks rakendamiseks tehakse [ettepanek \(02.06.2026\)](#) lükata eelnõu teise etapiga seotud sätete jõustumine edasi 1. jaanuarini 2028.

Sellega nihkuvad ka rahvaraamatukogude põhimääruste ja rahvusraamatukogu põhikirja muudatuste tähtajad. Samuti kavandatakse isikuandmete kontrolli paindlikumaks muutmist. Andmeid võib kontrollida kord aastas ning vajaduse korral sagedamini kui kord kolme aasta jooksul.

Martin Öövel tutvustas [Eesti Rahvusraamatukogu ettepanekuid](#).

M. Öövel lisas, et RaRa nõukogu seisukoht on, et ei peeta põhjendatuks RaRa nõukogu koosseisu laiendamist, see ei ole kooskõlas varasema praktikaga ja sellega kaasneb asutusele täiendav kulu ning see tähendab püsivat organisatsioonilist keerukust. Raamatukoguteenus puudutab laia sihtgrupp ja iga teenusest puudutatud sihtgrupi esindaja ei ole automaatselt kunagi kuulunud nõukokku. Selle muudatuse vajadust ja eesmärki ei ole vähemalt meie jaoks piisavalt hästi selgitatud.

Ülle Talihärm selgitas, et RaRa-le lisanduvad riiklikud haldusülesanded mõjutavad kohalikke omavalitsusi, omavalitsusliite ning Haridus- ja Teadusministeeriumi (HTM) haldusala. Seetõttu peab ministeerium oluliseks, et nende valdkondade esindajad saaksid ülesannete arendamisel ja rakendamisel regulaarselt kaasa rääkida.

Martin Öövel ei välistanud Eesti Linnade ja Valdade Liidu (ELVL) või HTM-i esindaja kuulumist RaRa nõukogusse, kuid leidis, et nõukogu suurendamine võib tekitada maksumaksjale lisakulu ning muuta asjaajamise keerukamaks. Kultuuriministeeriumile on pakutud alternatiivi teha muudatus olemasoleva nõukogu koosseisu piires, millega ei kaasneks asutusele lisakulu. See on olnud niiviisi ka varasemate RaRa nõukogu koosseisu muudatuste korral.

Kristi Veeber tutvustas [Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu \(ERÜ\) ettepanekuid](#).

K. Veeber sõnas, et ERÜ koondas eri piirkondade ja raamatukogude seisukohad ühiseks arvamuseks. Valdakonnas on reformiga seoses nii hirne ja segadust kui ka soov jõuda parima lahenduseeni. ERÜ toetab reformi teise etapi ajakava pikendamist, et võimaldada sisulisemat arutelu tulevase uue süsteemi ja andmekogu toimimise üle. Murekohaks peetakse riiklike haldusülesannete koondamist, mis võib jätta väiksemad maaraamatukogud ilma senisest toest, näiteks koolituste koordineerimisest jne. See omakorda tekitab küsimuse, kuidas toimub edaspidi selle teenuse järelevalve ja kvaliteedi hindamine üle Eesti.

ERÜ peab jätkuvalt oluliseks, et seaduses sätestataks raamatukoguhoidja kõrghariduse või kutse nõue, sest üksnes „piisav haridus“ ei taga teenuse kvaliteeti ega toeta eriala mainet ja järelkasvu. Kuigi kõiki ERÜ ettepanekuid ei ole arvestatud, toetab ühing seadusega edasiminekut, et vajalikud arengud ei seisku.

Ülle Talihärm selgitas, et raamatukogu töötajate haridusnõuete kehtestamisel jäetakse kohalikele omavalitsustele kaalutlusõigus, et arvestada ametikohtade erinevat sisu ja kohalikke võimalusi. Põhiülesandeid täitvalt raamatukoguhoidjalt eeldatakse kõrgharidust ja kutset, kuid tehnilisema töö puhul võib piisata muust haridusest. Paindlikkus on vajalik eelkõige väikestes raamatukogudes ja maapiirkondades, kus sobivaid töötajaid napib.

Merilin Piipuu lisas, et paindlikum sõnastus tulenes ELVL-i ja kohalike väikeste raamatukogude ettepanekust.

Katre Riisalu tutvustas [Rahvaraamatukogude Nõukogu ettepanekuid](#).

K. Riisalu märkis, et Rahvaraamatukogude Nõukogu on alates 2020. aastast osalenud seaduse

ajakohastamises ning arutanud eelnõu korduvalt ja põhjalikult. Viimases tagasisides konkreetseid ettepanekuid enam ei esitatud, sest seaduse vastuvõtmist peetakse vajalikuks. Samas tekitab muret seaduse rakendamine: raamatukogud on väga erineva suuruse, võimekuse, personali ja IT-toega ning süsteemide ja lugejaandmete ühendamine toob paratamatult kaasa lisatööd. Nõukogu toetab seadusega edasiliikumist, kuid peab vajalikuks selgemat etapiiisilist rakendusplaani.

Ülle Talihärm selgitas, et seaduse teise etapi rakendamise tähtja pikendamist kaalutigi selleks, et andmekogu puudutavaid muudatusi ja sellega seotud tegevusi saaks koostöös paremini kavandada. Üleminek toob ajutiselt kaasa töömahu kasvu, kuid RaRa kinnitusel automatiseeritakse andmekogude liitmisel (sh andmete ühendamisel) võimalikult paljud protsessid, et vähendada käsitööd.

Triinu Rätsepp tutvustas [Valga Keskraamatukogu ettepanekuid](#).

T. Rätsepp tervitas seaduse rakendamise teise etapi tähtja edasilükkamise mõtet, pidades seda vajalikuks paindlikkuse meetmeks. Ta rõhutas, et seaduse uuendamisega tuleb edasi liikuda, kuna ettevalmistavad protsessid, sealhulgas personali liikumine, on juba käivitunud. Reform vajab selget kommunikatsiooni, sest kohapeal tuli selgitada, et raamatukogusid ei kaotata. T. Rätsepp pidas murekohaks kooliraamatukogude võimalikku eraldumist ühtsest vaatesüsteemist, mis nõrgestaks lugeja jaoks nõ ühe akna põhimõtet. Samuti tõi ta esile mure, et raamatukoguvõrgu kujundamisel ei ole ette nähtud mõõdikuid, mis aitaksid otsustada raamatukogu avamise või sulgemise üle maapiirkondades. Leidis, et rahvaraamatukogu vallas peakski olema eraldi asutus, mitte muutuma valla kultuuri- või huvikeskuse struktuuriüksuseks, kuna see ei tee head raamatukogu tulevikule.

T. Rätsepp palus raamatukoguvõrgu kujundamisel pöörata tähelepanu ka hajaasustuse eripärale.

Merilin Piipuu sõnul on kooliraamatukogud oodatud liituma ühtsesse süsteemi ning nende liitumine oleks Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) vahenditest tasuta. M. Piipuu avaldas lootust, et HTM leiab võimaluse katta ka hilisemad kulud ühtselt, et iga kool või kohalik omavalitsus ei peaks seda üksi tegema. Seega, raamatukogusüsteemi analüüse tehes ja ka praegu riigihanget läbi viies, oleme ette näinud, et see süsteem on kõigile raamatukogutüüpidele.

Ülle Talihärm lisas, et isegi kui kooliraamatukogud jäävad esialgu eri süsteemidesse, peab e-kataloog tagama lugejale võimalikult lihtsa ühise otsingu.

Rahvaraamatukogude võrgu kujundamisel eelistatakse KOV-ide suuremat otsustuspädevust, sest kui kehtestada jäigad numbrilised mõõdikud raamatukoguvõrgu kujundamiseks ei arvesta need omavalitsuste erinevust ega ajas muutuvaid olusid. Ümberkorraldused peavad olema põhjendatud ja kaasavad. Kohalikud omavalitsused on juba täna teinud väga põhjendatud, kaalutletud otsuseid, kui nad on raamatukoguvõrku ümber kujundanud: nad on kaasanud elanikke, on vaadanud raamatukogu kasutamist tervikuna. Seega saavad omavalitsused otsustuspädevuse töötada välja kriteeriumid raamatukoguvõrgu kujundamiseks.

Ministeeriumile tuleb tagasiside, kuidas raamatukoguvõrku kujundatakse ning vajaduse korral saab Vabariigi Valitsus kriteeriume määrusega täpsustada.

Ü. Talihärm lisas, et mis puudutab ühisasutuste moodustamist, siis ministeerium kindlasti eelistab olukorda, kus rahvaraamatukogu peaks üldjuhul jääma eraldi asutuseks. Aga me oleme arvestanud ka väiksemate omavalitsuste ettepanekut, kus põhjendatud juhul võib raamatukogu olla ka teise asutuse osa, kui seadusest tulenevad ülesanded ja pädev raamatukoguteenuse juhtimine on tagatud.

Kati Maidla tutvustas [Põlva Keskraamatukogu ettepanekuid](#).

K. Maidla sõnul lahenevad mitmed Põlva Keskraamatukogu ettepanekutes tõstatatud küsimused seaduse rakendamise teise etapi tähtaja edasilükkamisega. Ta rõhutas, et raamatukogude suurus ja võimekus omavalitsustes on erinev. Näiteks Põlva Keskraamatukogu saab olemasolevate oskuste ja kogemustega hakkama, kuid väiksemate omavalitsuste keskraamatukogudel võib puududa varasem kogemus ja piisav võimekus ning senine maakondlik tugi võib neile reformi järel väheneda.

Ülle Talihärm selgitas, et reformi eesmärk on kujundada kõigis omavalitsustes tugevad keskraamatukogud ja ühtselt juhitud raamatukoguteenus, millel on keskne eelarve ning arendus- ja koolitusvõimekus. Riik ja RaRa arendusüksus saavad olema keskraamatukogude partneriks, toetades ka nõrgema võimekusega omavalitsusi, sealhulgas koolitustega. Lisaks aitab reformi mõju leevendada nn raamatukogu kiirendi toetusmeede.

Tiina Kriisa tutvustas [Rakvere Raamatukogu ettepanekuid](#).

T. Kriisa tänas kaasamise eest ning märkis, et tagasisidet on olnud võimalik anda kogu menetluse vältel. Rakvere Raamatukogu ootab seaduse, eriti selle esimese etapi, kiiret vastuvõtmist ning peab vajalikuks selgust edasiste sammude kohta.

Eve Kottise tutvustas [Jõhvi Keskraamatukogu, Viljandi Linnaraamatukogu, Tartu O. Lutsu nimelise Linnaraamatukogu ja Pärnu Keskraamatukogu ettepanekuid](#).

E. Kottise pidas vajalikuks näha rakendustähtaegade kavandeid, sest seadus annab üksnes raamatukogu. Raamatukoguhoidja kõrghariduse nõude puhul rõhutas ta, et Eestis on erialase kõrghariduse omandamise võimalused piiratud ning väikese koormuse ja vähese kasutusega raamatukogudes ei ole kõrghariduse nõue realistlik. Sobivam oleks paindlik kutseõpe, näiteks viienda taseme õppekava laiemal raamatukogunduse erialal. Raamatukogu Nõukogu moodustamine võiks E. Kottise hinnangul olla seaduses vabatahtlik ja KOV-i otsustada, sest mõnes raamatukogus on see vajalik, teistes aga formaalne. Samuti märkis ta, et infosüsteem ei taga teaviku kättesaadavust, vaid näitab selle leidumust. Pikkade järjekordade tõttu jääb kättesaadavuse probleem alles.

E. Kottise väljendas kahtlust, kas RaRa-l on piisav võimekus ja kompetents kõigi riiklike ülesannete täitmiseks rahvaraamatukogude vaates, viidates raamatukogude juhtimistöölaua (RAJU) IT-arendusprojekti hilinemisele, kvaliteediprobleemidele ja pakutavate koolituste ebaühtlasele tasemele. Eelnõus tuleks täpsustada, mida mõeldakse selle all, et kohalik omavalitsus tagab rahvaraamatukogu ülesannete täitmiseks vajalikud „kohalikule eripärale sobivad ruumid“, kuna praktikas võib see tähendada väga erineva tasemega lahendusi, sõltudes eelkõige omavalitsuse rahalistest võimalustest.

E. Kottise viitas eelnõu § 13 lõike 3 punktile 1, mille kohaselt toetatakse riigieelarvest osaliselt väljaannete soetamist rahvaraamatukogudele. E. Kottise pidas problemaatiliseks piirkondlikke erinevusi väljaannete soetamise toetuse ehk nn teavikutoetuse jagamisel. Tõi näiteks Tallinna ja Tartu toetuskoefitsientide vähenemise. Selgitas, et Ida-Virumaa saab ühe elaniku kohta väiksemat toetust, kui samas on nt Harjumaa nn kuldses ringis suuremate toetustega.

E. Kottise tõi välja eelnõu §-i 21 lõike 8 osas probleemi, kus külastusõiguse piirangu puhul on raamatukogud arvamisel, et rahvaraamatukogu eeskirja rikkumise korral peaks piirang olema pikem kui 30 päeva, st kuni üks aasta või kompromissi korras kuni kuus kuud.

Praktilise murekohana rõhutati, et raamatukogude ülesanded ja ootus töötajate multifunktsionaalsusele kasvavad, kuid palgatase on paljudes kohtades väga madal ning järelkasvu napib. Ka IT-taristu ja -pädevus on raamatukogudes ebaühtlane. Paljud arvutid on

vanad ning mõnes raamatukogus puudub kasutajal võimalus arvutit kasutada. Väga väikese kasutusega raamatukogude puhul peaks KOV sisuliselt hindama, kas raamatukogu pidamine on otstarbekas, kui raamatukogul ei ole külastajaid ega vahendeid. Komplekteerimise keskse korralduse puhul ei piisa üksnes kiirematest tarnetest, kui teavikute ostuks on vähe raha. E. Kottise sõnul on raamatukogud kriitilised piirkondlikele esindajatele kavandatud rolli suhtes. See võib osutuda kulukamaks kui senine süsteem ning jätta eriti väiksemate omavalitsuste raamatukogud senisest enam üksi.

Merilin Piipuu sõnas, et rahvaraamatukogu töötajate palk, järelkasv, erialase kõrghariduse puudumine ning aastaid muutumatuna püsinud nn teavikutoetus, arvestades raamatuhindade tõusu, on tõsised murekohad. Neid seadusega ei lahendata, kuid lahendusi tuleb edasi otsida koostöös.

Ülle Talihärm andis selgituse § 21 lõike 8 kohta. Juba eelnõu koostamise käigus kaaluti raamatukogu eeskirjade rikkumise korral külastusõiguse äravõtmise erinevaid võimalusi, kuid rahvaraamatukogu on avalik asutus, mistõttu ei peeta põhjendatuks külastusõiguse piiramist üle 30 päeva. Piirang vormistatakse haldusaktiga ja see tehakse inimesele teatavaks ning külastusõiguse võib ära võtta korduvalt. Samas korduvate probleemide korral eeldatakse, et rahvaraamatukogu juht pöördub kohaliku omavalitsuse poole, et inimese käitumisega sisuliselt tegeletaks.

Piirkondlike esindajate ülesanded on raamatukogudega läbi räägitud ning neile korraldatakse avalik konkurss. Eeldatakse, et need inimesed on rahvaraamatukogude töötajad, tunnevad kohalikke olusid, omavad võrgustikke, koordineerivad piirkondlikke tegevusi ning juhivad vajaduse korral konkreetseid projekte. Määruse kavandite osas selgitas, et need koostatakse kaasavalt ja kooskõlastatakse asjaomaste ministriumidega. Senised kavandid, mis on eelnõu lisadena esitatud, lähtusid eelnõu koostamise ajal teada olnud ressursidest ja põhimõtetest. Raamatukogude juhtimistöölaua projekti osas selgitas, et see on KUM-i digitegevuskava eraldi arendus, mis toetab RaRa statistika kogumise ülesannet ega kuulu raamatukogude andmekogu arhitektuuri. Projekti probleemidest on õpitud ning andmekogu rakendamisel arvestatakse riskidega. Raamatukogude Nõukogude puhul on ministriumi järelevalvepraktika näidanud, et keskraamatukogu tasandil toimiv nõukogu toetab raamatukogu juhti teenuste arendamisel ja aitab probleeme ennetada.

Ü. Talihärm lisas, et kutsesõidute teemal jätkatakse sügisel koostööd Tartu Ülikooli, erialaühenduste ja RaRa-ga, et arutada mikrokraade, kutsesõidu korraldust ning omavalitsuste paremat teavitamist täienduskoolituste võimalustest.

Martin Öövel selgitas, et RaRa pakutavad koolitused on RaRa aastaaruandes kõrgeima rahuloluga teenus ning sihtrühma hinnangul väga asjakohased. Seni on see täiendav võimalus, mitte RaRa eraldi kohustus. Koolitusi korraldatakse koostööprogrammide ja grantide toel, näiteks AI-koolitusi Justiits- ja Digiministriumi kaudu. Sarnaseid võimalusi koolitusi korraldada saavad kasutada ka teised raamatukogud. Samas täpsustas, et uute seadusemuudatustega tekib rahvusraamatukogul kohustus pakkuda koolitusi ja see on oluline, et sihtrühm ka neid koolitusi vajalikuks peaks.

M. Öövel vabandas raamatukogude juhtimistöölaua IT-arendusprojekti probleemide pärast, mille põhjuseks oli riigihanke sisuline alapakkumine ja töömahu alahindamine. Selgitas ka, kuigi olukorda püüti lahendada koostöös, siis õige lahendus oleks olnud hanke tühistamine ja uue hanke korraldamine. Lisas, et läbiviidavat raamatukogureformi ei saa võrrelda eelviidatud IT-arendusprojekti hankega. Raamatukogude reformi puhul korraldatakse hange ja ostetakse ühtne üleriigiline infosüsteem pakkuja poolt, kes pakub valmis lahendust raamatukogudele üle maailma, mida me kohalikul tasandil endale sobivamaks arendame.

Jane Kiristaja tutvustas [Järvamaa Keskraamatukogu ettepanekuid](#).

J. Kiristaja märkis, et keskraamatukogude küsimused on sarnased ning suurim mure on seotud ühtsele üleriigilisele raamatukogude süsteemile üleminekuga. Senine programm, arendaja ja koostöö on olnud väga head ning arendused ja tugi, kiired. Varasemad negatiivsed kogemused muudavad ülemineku keeruliseks, kuid J. Kiristaja hinnangul on kõik probleemid lahendatavad.

Merilin Piipuu sõnas, et ühtsele raamatukogude süsteemile üleminekuga seotud hirmud on arusaadavad ning alguses saab kindlasti olema keeruline. Iirimaa, Norra ja Poola kasutavad täna ühtset raamatukogude infosüsteemi. Iirimaa kogemus näitab, et kui nad läksid teist korda üle uuele ühtsele programmile, siis oli ülemineku kordades lihtsam. Samas, riigil ei ole mõistlik pidada üleval kolme paralleelset süsteemi ning ka kasutajal on lihtsam orienteeruda ühes süsteemis.

Janne Tenson tutvustas [Lääne Maakonna Keskraamatukogu](#) arvamust.

J. Tenson sõnas, et paljud arutelus kõlanud seisukohad kattuvad Lääne Maakonna Keskraamatukogu kollektiivi arvamusega. Ta rõhutas, et teavad rakendusmääruste kavandite raamistikku, aga vajaksid rohkem infot reformi rakendumise plaani kohta, sest seaduse rakendamine on lähedal. Murekohaks on piirkondlike esindajate töökorraldus, kuna nad peaksid hästi tundma kohalikke eripärasid. Näiteks Läänemaa piirkond ulatub Nõvast Kihnuni.

Samuti vajavad täpsustamist raamatu teekond lugejani ja komplekteerimise korraldus. Seetõttu toetas J. Tenson raamatukogude reformi rakendumise teise etapi edasilükkamist, et koguda rohkem teavet ning üleminekuks paremini valmistuda.

Ülle Talihärm selgitas reformi rakendamise kohta, et olemasolevad raamatukogusüsteemid jäävad esialgu tööle, mistõttu raamatukogu töökorraldusega seonduvad rakenduslikud aktid lähtuvad esialgu olemasolevatest süsteemidest. Maakonnaraamatukogud jätkavad andmekogu pidamise ja kogude komplekteerimise ülesannetega ning töökorralduse juhend ja toetuse eraldamise põhimõtted praegu ei muutu. Suuremad muudatused kaasnevad raamatukogude reformi teises etapis uue ühtse andmekogude süsteemi käivitamisega, mille põhimäärus ja rakendusaktid koostatakse kaasavalt ning uue andmekogu põhimõtetest lähtudes. Kui nüüd rakendub uus andmekogu ja me teeme andmekogu põhimääruse, siis see tähendab, et see muudab ka töökorralduse aluseid. Ü. Talihärm kinnitas, et piirkondlikele esindajatele seatakse kõrged ootused. Nad peavad olema aktiivsed, tundma kohalikke olusid ning tegema tihedat koostööd omavalitsuste keskraamatukogude juhtidega.

Kaie Holm tutvustas Tallinna Keskraamatukogu ettepanekuid.

K. Holm sõnas, et eelnõu piirab liigselt kohalike omavalitsuste autonoomiat ja paindlikkust, kuigi Kultuuriministeeriumi esindaja rõhutas tänasel kohtumisel ka, et KOV-id on juba teinud raamatukoguvõrgu ümberkujundamisel kaalutletud otsuseid. Uus seadus peaks olema tulevikku vaatav ega tohiks üle reguleerida praegust olukorda, jääk regulatsioon võib takistada innovatsiooni. K. Holm ei pidanud vajalikuks Rahvaraamatukogu Nõukogu kohustuslikku moodustamist. Kogukondi ja sihtrühmi saab kaasata ka teenusedisaini ja muude paindlikumate meetoditega ning nõukogu loomine võiks jääda KOV-i vabatahtlikuks võimaluseks.

K. Holm rõhutas ka terminoloogilist ja õigusselguse vajadust, eriti võlgnevuste sissenõudmise ja kasutajatega suhtlemise vaates. Lisaks tegi ta kultuurikomisjonile ettepaneku, et komisjon arutaks ka seda väljaannete soetamise toetuse rahastamise määrust ehk seda, kuidas jaotatakse teavikute raha, sealhulgas Tallinna ja Tartu toetuskoefitsiente ning nende võrdlust

ümbritsevate piirkondadega.

Triinu Seppam-Saar viitas KUM-i esitatud infole, et mitmes KOV-is on nõukogud olemas ning nende tegevust hinnatakse positiivselt. T. Seppam-Saar rõhutas, et nõukogude vajadust tuleks hinnata võrreldavate raamatukogude põhjal. Tallinna Keskraamatukogu on üks eesrindlikumaid kogukonna kaasajaid ning selle puhul ei ole nõukogu vaja. Keskraamatukogu hinnangul võiks nõukogu moodustamine olla vabatahtlik võimalus, mitte kohustus.

Kira Teras tutvustas [Tallinna Linnakantselei ettepanekuid](#).

K. Teras juhtis tähelepanu eelnõu § 21 lõikele 4, mis käsitleb ettekirjutuse kättetoimetamist. Eelnõus on lihtkirjaga saadetud ettekirjutuse kättetoimetamise erisus: haldusmenetluse seaduse (HMS) § 25 lõikest 1 tulenevalt loetakse lihtkirjaga saadetud ettekirjutus kättetoimetatuks 30 päeva pärast saatmist. Elektroonilise edastamise puhul ei ole eelnõus aga sätestatud, millal ettekirjutus kättetoimetatuks loetakse, ning HMS § 27 lõige 2 sellist kättetoimetatuks lugemise alust ei anna. Kuna puudub e-keskkond ja kättesaamist ei kinnitata, tuleks õigusselguse huvides lisada eelnõusse erisus, mille kohaselt loetakse ka e-kirjaga saadetud ettekirjutus kättetoimetatuks 30 päeva pärast saatmist. K. Teras sõnul on see oluline ka sundtäitmise eelduse kindlakstegemiseks.

Merilin Piipuu selgitas, et Raamatukogude Nõukogu rolli on arutatud alates 2020. aastast. Kehtivas seaduses on nõukogu kohustuslik kõikidele raamatukogudele. Tulevikus oleks see kohustuslik üksnes kohaliku omavalitsuse keskraamatukogule ehk juhtivale raamatukogule. Ministeeriumi hinnangul aitab nõukogu saavutada omavalitsuses vajalikke tulemusi, toetada arendusi ja rahastusotsuseid ning pakkuda juhile mõtete ja ideede peegeldamise kohta. Arutelude tulemusel jäeti Rahvaraamatukogu Nõukogu moodustamise kohustus eelnõusse, sest see võimaldab kaasata kohalikku kogukonda ja ettevõtjaid ning aitab raamatukogul arvestada kohalike vajadustega, pakkudes süsteemile lisandväärtust.

Ülle Talihärm selgitas, et riik tegeleb ettekirjutuste elektroonilise kättetoimetamisega ning seda ei pea rahvaraamatukogu seaduses eraldi reguleerima. Ü. Talihärm lisas, et elektroonilised dokumentide kättetoimetamise võimalused arenevad ning omavalitsuste praktiline võimekus e-kirjade registreerimisel ja kättesaamise tuvastamisel on erinev. Seetõttu jääb eelnõusse praegu üksnes lihtkirjaga kättetoimetamise erisus ning elektroonilise kättetoimetamise regulatsiooni võimalikke täpsustusi jälgitakse haldusmenetluse seaduse edasiste muudatuste raames.

Aljona Kallaste palus Rahvaraamatukogu Nõukogu kohustuslikkuse veel kord üle vaadata, kuna Tallinna Keskraamatukogu puhul ei nähta nõukogu moodustamiseks vajadust. Tema sõnul eeldab sisuline nõukogu pädevate liikmete kaasamist, kuid nende tasuta osalemise eeldamine ei pruugi olla realistlik ning võib kaasa tuua lisakulu. A. Kallaste märkis, et väiksemates omavalitsustes võib kogukonna panus raamatukogu juhtimisse olla suurem, kuid Tallinnas toetavad raamatukogu tegevust ja arendamist juba Kultuuri- ja Spordiamet ning teised linna ametid.

Rutt Enok tutvustas [Harju Maakonnaraamatukogu ettepanekuid](#).

R. Enok märkis, et Harjumaa ei koosne üksnes Tallinnast ja tema ümbruse jõukamatest omavalitsustest, vaid hõlmab ka väiksemaid ja piiratumate võimalustega kohalikke omavalitsusi. Seetõttu tuleks väljaannete soetamise toetuse jagamisel arvestada elanike arvu kõrval ka piirkondlike erisusi, raamaturinglust ja raamatukogude tegelikke vajadusi. Ta pidas eelnõu tugevuseks raamatukogude ja KOV-ide iseseisvuse säilitamist ning raamatukogutöötajate puhul ametisse sisenemisel paindlikkuse säilitamist. Toetas raamatukogu reformi ülemineku tähtsaja pikendamist ning rõhutas täiend- ja kutsekoolituse olulisust. Rõhutas, et huvi RaRa juures toimuva raamatukoguhoidjate kutsekoolituse vastu on

tõusnud. R. Enoki sõnul toetab Harju Maakonnaraamatukogu seadusega edasiliikumist ning peab esile toodud hirme ja rakendusküsimusi koostöös lahendatavaks.

Agne Vaalmäe tutvustas [Eesti Linnade ja Valdade Liidu ettepanekuid](#).

A. Vaalmäe märkis, et 1998. aastast pärineva rahvaraamatukogu seaduse uuendamist on alates 2020. aastast ette valmistanud koostöös eri ministrite, ekspertide ja huvirühmadega. ELVL jättis eelnõu 2025. aastal kooskõlastamata, millele järgnes tihe koostöö KUM-i, KOV-ide ja raamatukogudega. ELVL-i juhatus kiitis eelnõu 2026. aasta märtsis heaks, rõhutades muudatuste elluviimisel KOV-ide võrdset kohtlemist, maakonnaraamatukogude riiklike ülesannete ajakohastamist ning vajadust luua nüüdisaegne raamistik kvaliteetse ja kättesaadava raamatukoguteenuse tagamiseks üle Eesti. ELVL toetab seaduse uuendamist.

Heiki Hepner lisas, et uus seadus peab toetama raamatukogude ajakohastamist ja teenuse kvaliteedi parandamist. Üleminek ühtsele raamatukogusüsteemile eeldab head koostööd RaRa-ga, piirkondlike esindajatega ning riigipoolset paindlikku reageerimist probleemidele. KOV-ide autonoomiat tuleb hoida, kuid samal ajal tagada ka ühtne üle-eestiline raamatukoguteenuse standard. H. Hepner tõi murekohana esile raamatukogutöötajate palga. Omaavalitsuste jaoks on raamatukogu valla või linna oluline kultuuriline keskpunkt.

Andres Kollist tutvustas [Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukogu, Teadusraamatukogude Nõukogu ja Rektorite Nõukogu ettepanekuid](#).

A. Kollist sõnas, et rahvaraamatukogu seaduse muutmine ja raamatukogu uue andmekogu loomine on olulise tähendusega. Kavandatavad muudatused puudutavad teadusraamatukogusid vahetult. Ühtse üleriigilise raamatukogusüsteemi tarkvara (ÜÜRS) baseerub kataloogil ja lugejabaasil. Ligikaudu kaks kolmandikku kataloogiga hõlmatavast andmekogust on loodud ja hallatud Eesti teadusraamatukogudes, üks kolmandik RaRa ja teiste raamatukogude poolt. A. Kollist lisas, et 18. detsembril 2025 sõlmiti Eesti avalik-õiguslike ülikoolide, Eesti Rahvusraamatukogu ja ülikoolide ühishuvisid esindava Eesti Raamatukoguvõrgu Konsortsiumi (edaspidi konsortsium) vahel koostööleping ([lisa 3](#)). A. Kollisti sõnul seisneb mure selles, kuidas hakatakse infosüsteemi üleval pidama. See peaks vastama koostöölepingus kokku lepitud. Oluline on, et seda Euroopa Liidu rahade ressurssi, mille baasil infosüsteemi üles ehitatakse, käsitatakse ühise rahana mõlema süsteemi eesmärgi ülesehitamiseks: üks suunaga ülikoolide ja rakenduskõrgkoolide poole ja teine rahvaraamatukogude poole. Oluline on ka kokkulepe, et hankijaga sõlmitakse lepingud nii, et kui tulevikus on ülikoolidel ühtmoodi arengud ja teistel raamatukogudel teistmoodi, siis on arengud võimalikud mõlemas suunas.

A. Kollist sõnul on ettepanek lisada seadusesse infotehnoloogia arendamine koostöös ülikoolidega. Ettepaneku mõte on selles, et kui infosüsteemi ehitatakse koos, siis seda ka arendatakse koos.

Lisaks on ettepanek, et HTM rahastaks ülikooli ühendavat organisatsiooni, mitte otse raamatukogu või süsteemi ülalpidajat ning HTM haldusala teised asutused võiksid konsortsiumiga ühinedes samuti infosüsteemi tasuta kasutada.

Ülle Talihärm selgitas, et § 29 sõnastus on kooskõlastatud Haridus- ja Teadusministeeriumiga (HTM) ning arvestab eri liiki raamatukogude vajadusi. KUM soovis laiendada tasuta teenust ka teistele HTM-i haldusala asutustele, kuid HTM-i hinnangul otsustavad asutused ise kasutatava infosüsteemi üle. Ühtne raamatukogu süsteem jääb avatuks ning kulupõhised alused kehtestatakse määrusega. Kui HTM soovib laiendada tasuta kasutust, saab ta tingimused sätestada oma toetusmeetmete või haldusala seaduste kaudu, võimalusel hüvitada oma eelarvest. KUM ei näe takistust teiste asutuste raamatukogude liitumisele.

Jakob Rosin tutvustas [Eesti Pimedate Liidu ettepanekuid](#).

J. Rosin rõhutas, et raamatukoguteenuse ligipääsetavus peab hõlmama nii füüsilist keskkonda, teenuseid kui ka digilahendusi, sealhulgas Mirkole juurdepääsu. J. Rosina sõnul ei ole Mirko praegu nägemispuudega ja teiste lugemisraskustega inimeste jaoks piisavalt kasutatav ning üksnes viitest avaliku teabe seadusele ei piisa, kui ligipääsetavuse nõuded jäävad eelnõus ebaselgeks. Ligipääsetavust tuleks eelnõus täpsemalt kirjeldada, et vältida formaalset hindamist, erinevat tõlgendamist ja tagada teenuse tegelik kättesaadavus eri sihtrühmadele. J. Rosin märkis, et Eesti Pimedate Raamatukogu suudab juba praegu pakkuda ligipääsu laiale lugemisraskustega sihtrühmale ning seda võimekust tuleks RaRa ja raamatukoguvõrgu arendamisel kasutada. Samuti pidas ta vajalikuks, et RaRa töötajatele ja avalikkusele suunatud koolitused hõlmaksid ligipääsetavuse nõudeid, et tagada selles osas raamatukogudes ka klienditeenindus. J. Rosin palus edaspidi Eesti Pimedate Liitu eraldi kaasata, kuna nendeni jõudis see pöördumine Eesti Puuetega Inimeste Koja kaudu

Ülle Talihärm tänas Eesti Pimedate Liitu oluliste tähelepanekute eest ning märkis, et ligipääsetavus on eelnõu eesmärk, kuigi nõudeid ei ole selles detailselt kirjeldatud. Avalike ruumide ja teenuste ligipääsetavuse tagamine on iga KOV-i kohustus ning seda on toetatud raamatukogude kiirendi toetusprogrammiga. Tulevikus on kavas korraldada KOV-idele seminare, mille teemad on raamatukogude innovatsioon ja ligipääsetavus. Eesti Pimedate Raamatukogu teenus on üle antud RaRa-le, et arendada seda teiste teenustega integreeritult ja universaalse disaini põhimõttel. Raamatukoguteenused peavad olema ligipääsetavad. RaRa peaks kaasama sihtrühmi testimisse ning ligipääsetavust tuleb täpsemalt kirjeldada ka andmekogu põhimääruses.

Jakob Rosin toetas integreeritud süsteemide lähenemist, kuid rõhutas, et Eesti Pimedate Raamatukogu süsteeme ei tohi sulgeda enne, kui Mirko on ligipääsetav.

Meelis Lilbok tutvustas [OÜ Deltmar ettepanekuid](#).

M. Lilbok tõi esile uue üleriigilise andmekogu ja ÜÜRS-i tarkvara mõju RIKS-ile, mida Deltmar on arendanud 25 aastat ning mida kasutab üle 500 raamatukogu, sealhulgas rahva-, kooli- ja erialaraamatukogud. Rahvaraamatukogude üleminek uuele süsteemile vähendaks Deltmari kliendibaasi ja tulu ning võib muuta teenuse kooliraamatukogudele kallimaks. M. Lilboki hinnangul piirasid ühtse raamatukoguteenuse hanketingimused kohalike pakkujate konkurentsi ning võimalik Alma tarkvara ei pruugi vastata Eesti rahvaraamatukogude vajadustele, sest see on suunatud eelkõige suurtele ja akadeemilistele raamatukogudele. Samuti tõi ta esile andmete migreerimise riskid, üleminekuga kaasneva lisatöö ning vajaduse arvestada Deltmari senist panust ja võrdse kohtlemise põhimõtet.

Liina Kersna küsis, millel põhineb Deltmari hinnang, et tõenäoliselt võitjaks peetav süsteem ei sobi rahvaraamatukogudele, arvestades, et hanke tulemus ei ole veel selgunud.

Meelis Lilbok selgitas, et taotluse esitasid Ex Libris, Alma raamatukoguteenuste platvormi arendaja, ja EBSCO. M. Lilboki sõnul on Alma eelkõige suurtele akadeemilistele raamatukogudele mõeldud välismaine valmistoode ega pruugi katta kõiki Eesti rahvaraamatukogude vajadusi. Näiteks ei sisalda see tema sõnul ürituste ega tasuliste teenuste registreerimise ja statistika mooduleid. Isegi juhul, kui kõik Eesti raamatukogud kasutaksid Almat ning esitaksid palve tasuliste teenuste registreerimise mooduli loomiseks, ei pruugi sellist arendust tulla, kuna suured Ameerika ülikoolid sellist funktsionaalsust ei vaja. Kuna Almal on ühine koodibaas ning suured kliendid ei pruugi selliseid arendusi vajada, pidas ta Eesti vajadustele vastavate eriarvenduste saamist ebatõenäoliseks.

Ülle Talihärm vastas, et hanke eeltööna on läbi viidud kolm raamatukogusüsteemi analüüsi, kus ka kõik eritüüpi raamatukogud on saanud kaasa rääkida, millised on nende funktsionaalsed vajadused. Hange keskendub raamatukogu põhiteenusele. Ürituste, tasuliste teenuste ja muu lisafunktsionaalsuse infotehnoloogilised arendused tellitakse vajaduse korral

hiljem ning hangitakse avaliku riigihanke kaudu. Rahvaraamatukogudele olulisi arendusi rahastab KUM.

Martin Öövel märkis, et suure raamatukogusüsteemi pakkuja võimalik edu põhineb tema kogemusel ja võimekusel. Eesti ei ole sellistele ettevõtetele väike klient, sest kogu riigi roll selle projekti juures on rahvusvaheliselt kaalukas ning on vähe riike, kes on sellise lahenduse riiklikult tervikuna kasutusele on võtnud. Puuduolevad funktsionaalsused saab tema sõnul tellida riiklikult kas RaRa peatellijana või konsortsiumi kaudu.

Agu Kivimägi selgitas, et ta osaleb uue raamatukogutarkvara hankekomisjoni ja ekspertgrupi töös. Tema sõnul on hange jõudnud läbirääkimiste etappi ühe kvalifitseerunud pakkujaga, kelle lahendus vastab nõudele teenindada eri tüüpi raamatukogusid, sealhulgas ülikooli- ja rahvaraamatukogusid. A. Kivimägi märkis, et tegemist on väga võimeka, kuid rahvaraamatukogude jaoks tõenäoliselt keerukama süsteemiga, mistõttu üleminek ja kasutajate väljaõpe vajavad aega. Tehniliselt oleks võimalik kasutada ka integratsioonilahendusi, kuid praegu liigutakse ühise tarkvaralahenduse suunas.

A. Kivimägi rõhutas, et seaduses tuleks selgelt sätestada RaRa ja ülikoolide koostöö, sest ilma koostöökohustusega võivad arendused aja jooksul lahkned. See võib takistada ühtse üleriigilise süsteemi eesmärki, mille kohaselt rahvaraamatukogude ja ülikooliraamatukogude kasutajad näevad ja saavad kasutada üksteise kogusid.

Tõnis Lukas küsis, kas hanke senine seis ja võimalus kasutada ühist tarkvaralahendust muudavad akadeemiliste raamatukogude lähteotsust. Ta soovis täpsustada, kas koostöölepingu järgi eeldatakse endiselt eraldi katalooge või oleks võimalik liikuda ühtse infosüsteemi suunas. Samuti küsis T. Lukas, kas ülikooliraamatukogude soov säilitada eraldi lahendus tuleneb vajadusest hoida oma otsustus- ja arendussõltumatust.

Andres Kollist vastas, et ühise hanke puhul koondatakse nõuded kahelt poolelt: rahvaraamatukogudelt ja konsortsiumilt, kuhu kuuluvad ülikooliraamatukogud ning Eesti Rahvusraamatukogu. Eesmärk on tagada süsteemide omavaheline toimimine ja andmevahetus, kuid konsortsiumil ja rahvaraamatukogudel jäävad eraldi lepingud, tingimused ja kasutusvajadused. Rahvusraamatukogu osaleb konsortsiumis suurraamatukoguna ning samal ajal täidab rahvaraamatukogude suunal kesksel rolli. Seetõttu ei tähenda ühine hange automaatselt ühtainsat kataloogi, vaid pigem ühildatavaid lahendusi, mille täpne korraldus sõltub lepingutest ja arenduste kokkulepetest.

Triinu Rätsepp märkis, et ühine programm katab eeldatavasti raamatukogu põhiteenuse, kuid rahvaraamatukogude kasvav kogukondlik roll ning laste ja noorte lugemiskultuuri edendamine eeldavad paindlikumat funktsionaalsust. Tema sõnul peaks süsteem võimaldama muu hulgas ürituste, esemelaenutuse ja teiste teenuste arvestust ning statistika peaks tekkima süsteemis, mitte eraldi Exceli tabelites või käsitsi peetavas arvestuses.

Ülle Talihärm selgitas, et raamatukogude juhtimistöölaule arendatakse lisamooduleid, sealhulgas ürituste arvestuseks ja statistika kogumiseks. Eraldi tuleb hinnata, millised arendused peavad kuuluma raamatukogusüsteemi põhiteenuse juurde ja millised lahendatakse juhtimistöölaual või teiste liidest kaudu. Eesmärk on vältida Exceli tabeleid ja käsitööd. Andmeid tuleks sisestada üks kord ning kasutada neid mitmeks väljundiks juhtimistöölaual, raamatukogude andmekogu ja teiste seotud süsteemide kaudu.

Kristi Veeber rõhutas, et tulevases süsteemis tuleb vältida nii Exceli tabeleid kui ka andmete mitmekordset sisestamist. Andmed peaksid liikuma ühest sisestuskohast automaatselt raamatukogude juhtimistöölaule (RAJU) ja teistesse vajalikesse süsteemidesse.

Merilin Piipuu selgitas, et andmekogu, kasutajale nähtav teenus ja eri liidesed on eraldi kihid. Kasutaja jaoks jääb peamiseks aknaks tõenäoliselt Mirko, mille kaudu ta otsib e- ja tavaraamatuid, teadmata, millisel andmekogul teenus põhineb. RAJU ja teised süsteimid

peavad omavahel suhtlema ning andmeid vahetama. Tavakasutaja ei pea eristama hankes käsitletavat tarkvara, andmekogu ja kasutajale nähtavat teenust.

Margit Sutrop sõnas, et tema jätkuv mure puudutab kooliraamatukogude kaasamist ühtsesse süsteemi. M. Sutrop palus rahvaraamatukogudel kirjeldada kohalikku koostööd kooliraamatukogudega ning selgitada kooliraamatukogude vajadusi.

Triinu Rätsepp selgitas, et Valga Keskraamatukogu struktuuris täidab kolm rahvaraamatukogu ka kooliraamatukogu ülesandeid. Maapiirkonnas on selline korraldus õpilaste, õpetajate ja kogukonna jaoks loogiline, kuid üleminek uuele süsteemile võib sellistes raamatukogudes tekitada rohkem küsimusi. Praegu võimaldab Valgamaa raamatukogude ühine avalik RIKS-i vaade näha ka kutseõppeasutuse, gümnaasiumi- ja põhikooliraamatukogude kogusid, mis aitab lugejal kiiresti sobiva teaviku leida. Seetõttu on oluline, et kooliraamatukogude kogud oleksid ka edaspidi kasutaja jaoks nähtavad ühtses otsingus.

Kristi Veeber märkis, et kooliraamatukogude olukord on üle Eesti väga erinev. Toimivate koostöömodelite kõrval leidub ka formaalseid lahendusi. ÜÜRS-i ja üleriigilise andmekogu puhul on oluline, et kooliraamatukogud oleksid lugeja vaates samas kataloogis ning et kasutaja ei peaks teadma, millised süsteemid taustal toimivad. Ideaalis peaksid kooliraamatukogud saama uue süsteemiga tasuta liituda ning lahendus peaks vastama ka nende vajadustele.

Merilin Piipuu täpsustas, et kooliraamatukogud saavad uue süsteemiga liituda ja ministeerium loodab, et nad seda ka teevad. Peamine küsimus on rahastuses. Praegu katab süsteemitasu KOV, kuid tulevikus võiks seda teha HTM. M. Piipuu lisas, et vastavad läbirääkimised HTM-iga käivad.

Andres Kollisti sõnul väärib kaalumist riigigümnaasiumide liitumine konsortsiumiga, et toetada õpilaste sujuvat liikumist edasi ülikooliõpingutesse.

Merilin Piipuu sõnas, et HTM saab riigigümnaasiumide konsortsiumiga liitumise kiiresti korraldada ning rahastus ei ole selleks takistus.

Madis Kallas tõstatas küsimuse maakondlike palgatoetuste kadumise kohta. Tema sõnul puudutab reform 58 regionaalset töökohta ning paljudes piirkondades väheneb kõrgharidusega kultuuritöötajate palgafond umbes 80 000–100 000 euro võrra. M. Kallase hinnangul ei suuda enamik kohalikke omavalitsusi seda vähenemist oma eelarvest katta.

Agne Vaalmäe sõnas, et palgatoetuse kadumine on asjaomastele omavalitsustele keeruline, kuid palgaraha oli seotud riiklike ülesannete täitmisega ning riigil on õigus nende ülesannete korraldust muuta. Samas tuleb arvestada ka omavalitsustega, kes seni toetust ei saanud ja pidasid senist olukorda ebavõrdseks. Kõigile 78 omavalitsusele palgatoetuse maksmine ei ole realistlik, kuid eelnõu loob ümberjaotuse kaudu kõigile omavalitsustele võrdsema süsteemi.

Ülle Talihärm lisas, et reformi eesmärk on kohelda omavalitsusi võrdselt. Kõiki omavalitsusi toetatakse andmekogu, statistika, koolituste ja juhenditega ning raamatukogu kiirendi meetme kaudu ka töötajate koolituse ja investeringutega. Loodud e-laenutuskeskkond ja ühtne andmekogu parandavad digisisu kättesaadavust, sest praegu ei kajastu paljude omavalitsuste lugejakataloogides Eestis digiteeritud väljaanded. Ühele andmekogule üleminek suurendab üle Eesti kättesaadavat inforessurssi ning toetab tulevaste õppijate ja teadlaste kujunemist.

Madis Kallas täpsustas, et tema kriitika ei puuduta KOV-ide erinevat kohtlemist, vaid maakondlike palgafondide kadumist. M. Kallase hinnangul võiks toetuse korraldada maakondlikult nii, et ükski omavalitsus ei tunneks end kõrvalejäetuna. Jaotus võiks olla maakonna otsustada, nagu pärast maavalitsuste kadumist on mitmeid teenuseid korraldatud maakonnakeskuse, arenduskeskuse või omavalitsusliidu kaudu. Seetõttu ei pidanud M. Kallas

ebavõrdsuse argumenti veenvaks.

Agu Kivimägi rõhutas rahvaraamatukogude ja ülikoolide teadusraamatukogude erinevat rolli. Ülikooliraamatukogud toetavad eelkõige teadus- ja õppetegevust ning vajavad sihipärast otsingut teaduskirjanduse ja artiklite leidmiseks. Rahvaraamatukogude ülesanne on lisaks teavikute vahendamisele toetada laiemalt kultuuripärandi kättesaadavust ja identiteediloomet, mistõttu peab ka Mirko võimaldama kasutajal juhuslikku avastamist ja sisuga tutvumist. Praeguse hanke järgi jäävad ülikoolidele ja rahvaraamatukogudele eraldi kataloogid: ülikoolid hangivad oma kataloogi ning rahvaraamatukogud kasutavad RaRa arendatud Mirkot. A. Kivimägi pidas oluliseks, et uus süsteem tugineks ülikoolide ja RaRa senisele kvaliteetsele andmebaasile ega tooks sellesse kontrollimatult üle rahva- ja kooliraamatukogude ebaühtlase kvaliteediga kirjeid. Andmete üleviimisel tuleb vältida segadust ning tagada, et protsess ei kahjustaks ülikoolide andmeid ega töökorraldust.

Margit Sutrop rõhutas, et raamatukogu suurim väärtus on loetav sisu, mitte üksnes viis, kuidas lugeja selleni jõuab. M. Sutrop lisas, et ka ülikooliraamatukogudes on kasutajate vajadused erinevad. Osa kasutajaid vajab kiiret juurdepääsu andmebaasidele ja artiklitele, humanitaarteaduste kasutajad ning linnarahvas aga ka füüsilisi kogusid ja õpikeskkonda. Rahvaraamatukogude puhul on mureks vähesed võimalused teavikuid soetada ja sellest tulenevad pikad järjekorrad. Ülikoolide puhul on oluline võimalus soetada ühishangetena näiteks käsiraamatuid ning teaduskirjastuste e-ressursside sarju. M. Sutrop küsis, kas ühtse andmesüsteemi loomine aitab vabastada või suunata rohkem ressursse selle sisu ostmiseks, mida kasutajad tegelikult vajavad, sealhulgas e-raamatute soetamiseks.

Merilin Piipuu vastas, et riigieelarve läbirääkimistel taotletakse väljaannete soetamise toetuse (praegu nn teavikutoetuse) suurendamist, sest toetus ei ole aastaid kasvanud, samal ajal kui raamatute hinnad on tõusnud ja järjekorrad pikenenud. Eelarvevalikud on siiski keerulised. Ühtne süsteem parandab teavikute nähtavust kõikide omavalitsuste jaoks ja võimaldab olemasolevaid ressursse paremini kasutada, sealhulgas e-raamatute puhul, mille arendamist on mõistlik korraldada keskselt. Kolme süsteemi asemel ühe süsteemi kasutuselevõtt peaks vähendama dubleerivat tööd, näiteks raamatukirjelduste sisestamist, ning andma pikas vaates kokkuhoidu. Esialgu on üleminek siiski töömahukas ja vajab lisatuge.

Helle-Moonika Helme sõnas, et arutelus kõlanud praktilisi muresid tuleb tõsiselt arvesse võtta ning vältida olukorda, kus otsustajad ja valdkonna praktikud jäävad teineteisest kaugemale. Ta märkis, et reformis ei tohi niigi piiratud raha liikuda inimeste ja töökohtade arvelt üksnes süsteemidesse, kuigi IT-lahenduste ajakohastamine on vajalik. H.-M. Helme tõi OÜ Deltmari näitel esile mure kohalike ettevõtete ja töökohtade võimaliku kadumise pärast rahvusvaheliste pakkujate kõrval ning hoiatas varasemate suurte IT-arenduste ebaõnnestumise kordumise eest. H.-M. Helme palus, et ministeerium arvestaks komisjoni ja valdkonna ettepanekuid sisuliselt ning et raamatukogude rahastus ei jääks teiste valdkondade kõrval taas tahaplaanile.

Tõnis Lukas sõnas, et Isamaa fraktsioon on esitanud eelnõule [ettepaneku](#) taastada seaduses maakonna- ehk keskraamatukogude regulatsiooni muudetud kujul. T. Lukase sõnul ei ole kõiki RaRa-le kavandatavaid ülesandeid, sealhulgas koolitusi ja kohapealset nõustamist, mõistlik täielikult tsentraliseerida, sest maakonnakeskus on väiksematele omavalitsustele lähemal ning täidab olulist suhtleja ja kaasaja rolli. Ta leidis, et kavandatud piirkondlikud töökohad ei pruugi seda puudujääki lahendada, kui otsustamine ja sisuline suhtlus liiguvad siiski maakondadest kaugemale.

T. Lukas märkis, et ühtsele süsteemile üleminek ei pruugi tuua rahalist kokkuhoidu, kui

kasutusele võetakse kallis ühissüsteem, mida tuleb eri vajaduste järgi edasi arendada ja mille rakendamine eeldab rahvaraamatukogudele täiendavat tuge. Samuti rõhutas ta reformi regionaalpoliitilist mõõdet: kvalifitseeritud töökohtade kadumist maakondadest ei tohi lubada ilma samaväärse asendusega. T. Lukas palus, et otsustes arvestataks tegelikke piirkondlikke vajadusi.

Liina Kersna tänas osalejaid kirjaliku ja suulise tagasiside eest ning märkis, et tagasiside põhjal on juba sõnastatud kuus muudatusettepanekut. Arutelu käigus esile toodud küsimuste põhjal võib muudatusettepanekuid lisanduda.

L. Kersna sõnul on eelnõuga aastaid koos valdkonnaga töötatud ning eesmärk on jõuda teise lugemiseni kevadistungjärgul. Lõpphääletuse aeg sõltub sellest, kas arutelu tulemusena lisandub uusi muudatusettepanekuid.

3. Info ja muud küsimused

Infot ei esitatud ning muid küsimusi ei tõstatatud

(allkirjastatud digitaalselt)
Liina Kersna
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Merje Noorlind
protokollija